भाषाशुद्धि – शब्दकोश

परकीय शब्दांना वीर वि. दा. सावरकरांनीं स्वतः नवीन नाव पाडलेले आणि जुनेच पण नव्यानें प्रचारांत आणलेले कांहीं स्वकीय प्रतिशब्द.

परकीय	**स्वकीय**	**परकीय**	**स्वकीय**
१. शिक्षणविषयक		डिस्पेन्सरी दवाखाना	} औषधालय.
स्कूल :	शाळा.	कन्सलटिंग रूम :	चिकित्सालय.
हायस्कूल :	प्रशाळा.	वकील :	विधिज्ञ.
कॉलेज :	महाशाळा, महाविद्यालय.	वकीली :	विधिज्ञकी.
फॅकल्टी :	ज्ञानशाखा.	स्टेशनरी स्टोअर्स :	लेखन साहित्य भांडार.
अॅकॅडमी :	प्रबोधिका.	टेलरिंग शॉप :	शिवणकलागृह, शिवणगृह.
हेडमास्तर :	मुख्याध्यापक	बादशाही लॉजिंग बोर्डिंग	: राजविलासी भोजन निवास गृह.
सुपरिटेंडेंट हायस्कूल :	आचार्य	**३. युद्ध विषयक**	
प्रिन्सिपॉल :	प्राध्यापक	वॉर :	युद्ध.
लेक्चरर :	प्रवाचक.	बॅटल :	लढाई, झुंज.
रीडर :	प्रपाठक.	आरमिस्टिक :	शस्त्रसंधि.
चेअर :	अध्यासन, विद्यासन. जसें – (chair of Law)	ट्रूस :	अुपसंधि.
२. धंदेविषयक		पीस सह	} संधि.
वॉचमेकर :	घड्याळजी.	बफर स्टेट :	कीलकराष्ट्र.
वाशिंग कंपनी लॉंड्री	धुलाअीकेंद्र, धवलकेंद्र, निर्म्मलकेंद्र, परीटगृह.	मोहीम :	अभियान.
हेअर कटिंग सलून :	केशकर्त्तनालय, केंस कापण्याचें दुकान.	कॅम्पेन :	अुपयुद्ध.
फौज लष्कर	: सेना, सैन्य.	पार्सल पोस्ट	: वस्तुटपाल, गठ्ठाटपाल.
फलटन	: पृथना.	रजिस्टर	: पटांकण.
स्करमिश	: चकमक.	रजिस्टर्ड	: पटांकित.

अनुक्रमणिका

कँप लष्कर	: शिबिर, छावणी.	टेलिफोन	: दूरध्वनि.
वॉरशिप	: रणतरी, युद्धनौका.	फोन	: ध्वन, ध्वनि.
सबमरीन	: पाणबुडी.	ट्रंक टेलिफोन, ट्रंक कॉल	: परस्थ ध्वन.
हवाअी दल अेअर फोर्स	वायुदल, आकाश दल, नभोदल.	फोन नंबर	: ध्वन क्रमांक, ध्वनि क्रमांक.
लॅंडफोर्स	: भूदळ, पायदळ.	टेलिप्रिंटर	: दूरमुद्रक.
नेव्ही आरमार	: नौदल, सिंधुदल, जलसेना.	टेलिव्हिजन	: दूरदर्शक.
४. मुद्रण विषयक		**६. सभाविषयक**	
टाअीप फौंड्री	: टंक शाळा.	जाहीर	: प्रकट.
पंच	: नर.	जाहीरसभा	: प्रकटसभा.
मॅट्रेस	: मातृका.	हॅंडबिल	: हस्तपत्रक.
लेड	: शिसपट्टी.	सर्क्युलर	: परिपत्रक.
कंपोझिटर	: जुळारी.	वॉलपोस्टर	: भिंतीपत्रक.
प्रूफ	: अुपमुद्रित.	लाअुड स्पीकर	: ध्वनिक्षेपक.
प्रुफ करेक्टर	: मुद्रित निरीक्षक.	मेगॅफोन	: ध्वनिवर्धक.
स्टॉप प्रेस	: छापतां छापतां, छापबंद.	शेम	: धिक्कार, धिक् धिक्
बाअिंडिंग	: बांधणी.	हिअर, हिअर	: अैका, योग्य योग्य, ठीक ठीक.
मोनो टाअीप	: अेक टंकक.	रिपोर्ट, अहवाल	: प्रतिवृत्त, अितिवृत्त.
लायनो टाअीप	: पंक्ति टंकक.	रिपोर्टर	: प्रतिवेदक.
टाअीपरायटर	: टंक लेखक, टंक यंत्र.	मुर्दाबाद	: नष्ट होवो, नाश हो.
डिग्री	: पूरण, अंश.	झिंदाबाद	: की जय, जयहो, अमर हो.
५. टपालविषयक		**७. निर्बंध विषयक**	
पोस्ट	: टपाल.	लॉ	: निर्बंध, विधि, दंडक.
बुकपोस्ट	: ग्रंथ टपाल.	लेजिस्लेचर	: विधिमंडळ
मनिऑर्डर	: धनटपाल.	अुमेदवार कॅंडिडेट	अिच्छुक, स्पर्धक, स्पर्धाळू.
		पार्लमेंटेरियन	: संसदपटु
बजट अंदाजपत्रक	: अर्थसंकल्प	शुटिंग	: चित्रण.
खातें	: विभाग.	आअुट होअर शुटिंग	: बाह्यचित्रण.
रेव्हिन्यू महसूल	: राजस्व.	थ्री डायमेन्शन	: त्रिमितिपट
रेव्हिन्यू मिनिस्टर	: राजस्व मंत्री.	ग्रीन रूम	: नेपथ्य
लॉ मिनिस्टर	: निर्बंधमंत्री, विधिमंत्री.	ड्रेसिंग	: वेशभूषा.
लेजिस्लेटीव्ह डिपार्टमेन्ट	: विधिविभाग, निर्बंधविभाग.	ड्रेसिंग रूम	: वेशकक्षा.

अनुक्रमणिका

अेक्सिक्युटिव्ह डिपार्‍टमेन्ट	: निर्वाह विभाग, कार्‍यवहनविभाग.	फोटोग्राफ	: छायाचित्र, छाया.
ज्युडिशिअल	: न्यायविभाग.	पोटोग्राफर	: छायाचित्रक.
अंमलबजावणी	: वर्‍ताव, कार्‍यवाही.	कॅमेरा	: छायिक.
[मुसलमानांनी हिंदुस्थानांत पुणें, नाशिक, काशी अित्यादि बहुतेक नगरांना मुसलमानी नांवे दिलीं होतीं. अिंग्लिशांनीं मार्‍यामार्‍यांना सुद्धां अिंग्रजी नावें दिलीं. आतां त्या दोघांचीहि पर राजसत्ता धुळीस मिळाली असल्यानें तीं तीं सर्व परकीय नावें पालटून आपलीं संस्कृतनिष्ठ भौगोलिक नांवे पुन्हां त्या स्थलांना ठेवणें आवश्यक आहें. अुदाहरण म्हणून हीं कांहीं नांवे दिलीं आहेंत.]		पोरट्रेट	: व्यक्तिचित्र.
भौगोलिक विभाग			
अहमदाबाद	: कर्‍णावती.	पोझीशन	: ठाण.
अरबी समुद्र	: पश्चिमसमुद्र, सिंधुसागर.	टेप रेकॉर्ड	: ध्वनिमुद्रा, ध्वनिपट्टिका.
हैद्राबाद (द.)	: भाग्यनगर	सिनेरीओ	: पटकथा, चित्रकथा.
हैद्राबाद (सिंध)	: नगरकोट.	सिनेरीओ रायटर	: पटकथक, चित्रकथक.
अलाहाबाद	: प्रयाग.	भपका	: आडंबर, अवडंबर.
८. चित्रपट विषयक		ग्रामोफोनरेकॉर्‍ड	: नादांकण.
सिनेमाहअूस	: पटगृह, चित्रगृह, चित्रपटगृह	रेकॉर्‍डिस्ट	: ध्वनिलेखक.
फिल्म	: पट्टी, चित्रावली, चित्रपट्टिका.	टॉपिकल	: प्रचारपट.
सिनेमॅटोग्राफ, सिनेमा	: चित्रपट.	न्यूजरील	: वृत्तपट.
मुव्ही	: मूकपट.	ट्रेलर	: परिचयपट.
टॉकीज	: बोलपट.	म्युझीक डिरेक्टर	: संगीतनियोजक
अिन्टरव्हल	: मध्यंतर.	डेमिनिटिह	: लघुरूप.
स्टुडिओ	: कलामंदीर, कलागृह.	डिरेक्टर	: सूत्रधार, दिग्दर्‍शक.
		अेडिटर	: संकलक.
		रिहर्‍सलरूम	: अभ्यासकक्ष.
		रिहर्‍सल	: पूर्‍वप्रयोग, सप्रयोग.
स्टोअर :	कोठार, भांडार, कोठी.	अुर्‍फ :	अर्‍थात, अुपाख्य. (अुपाख्य हा शब्द श्री. ग. वि. केतकर यांनी योजिला आहे तो अगदीं योग्य आहे.)
अेस्टिमेट :	व्ययसंकल्प.	अेक्झरसाअीज बुक :	रेखावही, अभ्यासवही.
अ		ऑडिटर :	गणनेक्षक, गणन, नीरीक्षक.
आय विटनेस :	दृक साक्षी.	अर्‍जंट :	त्वर्‍य.
अर्ज :	आवेदन, अभ्यर्थन.	ऑनरेरीयम् :	पुरस्कार, संभावना.
अर्जदार :	आवेदक, अभ्यर्‍थी,	अंडर लाअीन :	अधोरेखित.

अनुक्रमणिका

	प्रार्थी.		
अगर :	जर, किंवा, अथवा.	अेजंट :	अडत्या अभिकऱ्ता.
अजिबात :	मुळींच, आमूलात, अगदीं.	अिन्स्पेक्टर :	अन्वेक्षक.
अक्कल :	बुद्धि, मति, प्रज्ञा.	अॅब्युलन्सकार :	रुग्णवाहन.
अंमल :	सत्ता, अधिकार.	अिरादा :	हेतु, बेत.
अिसम :	मनुष्य, व्यक्ति.	अुमर :	वय.
अिमानी :	प्रामाणिक, विश्वासू.	अेअर कंडिशंड :	संयत वात, समशितोष्ण, सुखशीतोष्ण, शीतल.
अिमान :	विश्वास, आणभाक, वचन.	अल्टीमेटम् :	अंतिमोत्तर.
अिज्ञत :	प्रतिष्ठा, मान.	अेन्हेरंट :	अंगभूत.
अैपत :	योग्यता, सामर्थ्य.	अिझीली अॅप्रोचेबल :	सुलभ गम्य, सुलभ प्राप्त.
अैवज :	द्रव्य, सर्वस्व, धन.	अपिल :	अध्यऱ्थक.
अिशारा :	चेतावणी.	**क**	
अस्सल :	प्रत्यक्ष, प्रमुळ.	कमाल :	धन्य, पराकाष्ठा, अधिकांत अधिक, सीमा.
अव्वलपासून अखेरपर्यंत :	अथपासून अितीपर्यंत, आरंभापासून अंतापर्यंत.	कव्हर :	आच्छादन, वेष्टन, पुठ्ठा, मलपृष्ठ.
अिन्कार :	नकार, नाकारणें.	कब्जात :	हातांत, अधिकारांत.
अेरवी :	अन्यथा, नहून, नाहींतर.	काबीज :	हस्तगत.
अंदाज :	अटकळ, अनुमान, आखाडा.	कदर :	मर्यादा, आतिथ्य, चिंता जाणीव.
अेकजिनशीं :	अेकरस, अेकवस्तू.	कारटून :	व्यंगचित्र, व्यंग.
अैनजिनशी :	अेकात्मक.	कुस्ती :	नियुद्ध, झोंबी, मल्लयुद्ध, झुंज.
अुमदेवारी :	अिच्छुकता.	कर्ज :	अृण.
अेक्झमिनर :	परीक्षक.		
अिमला :	घर, भवन, वास्तु.		
अिमारत :	बांधकाम.		
अिमारत :	घर, भवन, सदन.		
ओलीस गहाण :	तारण.		
अहवाल :	प्रतिवृत्त, अितिवृत्त.		
कायम :	स्थिर, नित्याचा, स्थायी.	खातें :	विभाग.
कायमनिधी :	स्थिरनिधी,	खलास :	संपलें, संपूर्ण, समाप्त.

	स्थायीनिधी.
कोम :	भ्रतार (सारा राज्यकारभार उर्दूत चाले तेव्हां हिंदु स्त्रियांची नांवें सीता कोम राम गांवकर अशी लिहिली जात. अजूनहि ती पद्धत गेली नाही. त्यासाठी तो कोम शब्द कटाक्षानें गाळावा आणि भ्रतार शब्द योजावा.)
कैदी :	बंदीवान, बंदी.
कैदखाना :	बंदीगृह. कारागार.
किंमत :	मूल्य.
कारकून :	लेखनिक, कारणीक.
कायमठशी स्टिरोटाअिप :	स्थिर टंकी.
क्युरेटर :	ग्रंथाध्यक्ष.
क्युरेटर ऑफ म्युझियम :	वस्तुपाल.
कोरम :	गण, गणसंख्या.
क्रॉसएक्झामिनेशन :	प्रतिपृच्छा.
कमिशन :	वटाव, अडत.
कन्फेशन :	स्वीकारोक्ती.
कॉलम, रकाना :	स्तंभ.
कॅलेंडर :	कालदर्श, मितिपट.
कवायत, ड्रिल :	संचलन.
कॉपी :	प्रत, अनुलेख.

खास अंक :	विशेषांक.
खात्री :	निश्चिति.
खात्री पटली :	निश्चिति पटली.
खुष :	प्रसन्न.
खबरदार :	सावध, ध्यानांत ठेवा.
खराब :	वाअीट, नीच, गदळ.
खुनशी :	कुढा, घातक, आंतल्या गाठीचा.
खुद्द :	प्रत्यक्ष, स्वयं, स्वतः.
खून :	हत्या.
खूनी :	हत्यारी.
खेरीज :	विरहित, व्यतिरिक्त, सोडून, वांचून, आणखी.
खुषी :	लहर, अिच्छा.
खिदमत :	परिचऱ्या.
खजिनदार :	कोषाध्यक्ष, कोषधर, कोषपाल.
खावंद :	स्वामी, अधिप, धनी, शेठ.
खैर	बरें झालें, कल्याण, बरे.
खरीप :	कान्तिकान्न, कान्तिकी पिके, पावसाळी पिकें.
[पहिल्या आवृत्तींत या शब्दावर जी टीप दिली आहे ती अशी, “स्वदेशीचे कट्टे पुरस्कर्ते किर्लोस्कर बंधु आपल्या ‘किर्लोस्कर खबर’ या मासिकाचें नांव ‘किर्लोस्कर	बातमी, वृत्त, वृत्तान्त.

अनुक्रमणिका

- वृत्त' असें ठेवतील का ? 'वन्तमानपत्र, हा शब्द ज्यांनी पहिल्याने रूढ केला त्यांनी अजागळपणान 'खबरकागज' किंवा 'अखबार' हा शब्द वापरला असता तर आज तोच रूढ होऊन आपण आपल्या वृत्तपत्र ह्या सुंदर शब्दास मुकलो असतो. अुत्तरेस अखबारच रूढ होतो. आतां हटतां हटत नाही."

वीर सावरकरांच्या विनंतीप्रमाणें शेंवटीं 'किन्लोस्कर'च्या सुविद्य संपादकांनीं 'खबर' हा शब्द आपल्या नांवांतून गाळला. - **प्रकाशक**]

खुलासेवार : सुस्पष्टपणे, फुटकळ, स्पष्टीकृत, स्फुट.

खुलासा : स्पष्टीकरण, स्फुटता, अुलगडा.

खानेसुमारी : शिरगणति, शिरगणना, गणना.

ग

गैरहजर : अनुपस्थित.

ग्यालरी : दीर्घिका, वीथिका.

गोडाअुन : कोठी, भांडार.

गरीब : दीन, हीनदीन, सालस, बापडा

गुलाम : दास, बंदा.

गुलामी : दास्य, पारतंत्र्य.

गुदस्तां : गतवर्षीं.

गुन्हा : अपराध, पाप.

गुन्हेगार : अपराधी, पापी.

गैर : वाअीट, अनुचित.

च

चॅम्पीयन : धुरीण, प्रवीण, धुरंधर, पुरस्कर्ता.

चष्मा, स्पेक्टेकल् : अुपनेत्र.

चैन : विलास गम्मत,

खबर :

जबरी संभोग : बलात्कार, आस्कंदन.

जुलूम : अन्याय, छळ, प्रपीडन, पीडा, बलात्कार.

जुलमी : पीडाजनक, छळक.

जखम : दुखापत, घाव, व्रण, क्षत.

जखमी : घायाळ, आहत.

जमीनजुमला : शेतीवाडी.

जासूद : हेर, चार, दूत.

जहाज : जलयान, नौका, तारूं.

जबाबदारी : अुत्तरदायित्त्व, भार, दायित्व.

जबानी : कथन, व्यक्तव्य.

जिन्नस : वस्तु, पदार्थ.

जबरदस्त : प्रबळ, दांडगा, दंडम, बलवत्तर.

ट, ड

ट्रस्ट : निक्षेप, न्यास, ठेव.

ट्रस्टी : अभिभावक, पालक, विश्वस्त.

टेंडर : भावपत्र.

ट्रस्टडीड : निक्षेप पत्र.

डिफमेशन : अपकीन्ति.

अनुक्रमणिका

आराम.

चेहरा : मुद्रा, तोंडावळा.

ज

जाहिरात : विज्ञापन, प्रसिद्धक

जमीन : भू, भुई.

जमीन अस्मान : आकाश पाताळ.

जामीन : प्रतिभू

जबर : प्रबळ, बलाढ्य, दांडगा.

जिमखाना : क्रीडांगण, क्रीडानगर.

जरूरी : आवश्यकता.

जरूर : अवश्य.

त

तयार : सिद्ध, पूर्ण, सज्ज, सन्नद्ध. (पूर्वतयारी : पूर्वसिद्धता, पूर्वव्यवस्था, पूर्वसज्यता.)

तब्बेत : प्रकृति, स्वास्थ.

तपासणी : चौकशी.

ताबा : सत्ता.

तूर्त : सध्यां.

ताबा घेणें : हस्तगत करणे, हाती असणे.

तहाहताय : आजीव, आजन्म, यावज्ञीव.

तारीख : दिनांक.

तोतया, अिं पोस्टर : मिथ्यारूपी, खोटा.

तपासणे : निरीक्षणे.

तक्रार : गाऱ्हाणे, प्रतिवाद, कुरकर.

ताकद : शक्ति, सामर्थ्य.

तहाहयात : यावज्ञीवन, आमरण, आजन्म, आजीव.

तह : संधि, समेट.

डेपो : भांडार.

डिनॅमिक लीडरशिप : गतिमान नेतृत्व.

डॅश (dash) : अनुषंगक (लेखनांत हा शब्द नेहमीं येतो.)

डिस्पेन्सरी : औषधालय किंवा वितरणालय.

ड्रेस : वेश (फुलड्रेस = भर-वेष, संगतवेष.)

डायरी : दैनंदिनी, आन्हिकी, दैनिकी.

डिनॅमिक : गतिमान, स्फोटक.

डिव्हिडंड : भागांश, भाज्यांश.

तर्फे : वतीनें, द्वारा, बाजूने.

दुवा : धन्यवाद, आशीर्वाद.

दरम्यान : मध्यंतरी.

दोस्त : मित्र, सुहृद्, जिवलग, वयस्थ.

दवाखाना : औषधालय.

दस्तुर खुद्द : स्वाक्षर, स्वहस्त.

दर्या : नदी, समुद्र.

दगलबाजी : कापट्य, विश्वासघात.

दर्जा : प्रत, प्रतिष्ठा, स्थान.

दिल : हृदय, अंतःकरण, मन.

दिलगिरी : दुःख, पश्चात्ताप, विषण्णता.

न

नकलाकार : सोंगाड्या, अनुकारिक.

निगेटिव्ह : अकारात्मक, अकरणात्मक, नकार घंटा.

निर्लष्करीकरण : निःसैनिकीकरण.

अनुक्रमणिका

तपशील :	स्फुटीकरण, विवरण, विवरा.	नशिब :	दैव.
तुफान :	वादळ, वादळी, (विशेषण).	नकाशा :	मानचित्र.
तऱ्हा :	रीति, प्रकार.	नंबर :	क्रमांक.
तालीम :	कसरत, व्यायाम, शिक्षण, अभ्यास.	नशीब :	दैव, भाग्य, कर्म.
ताकीद देणे :	आज्ञा देणे, सावध करणे. सावधानी (नाम).	नाऔलाज :	निरुपाय.
ताजीम :	अभ्युत्थान.	नजर (Present) :	भेट, अुपायन, अुपहार पुरस्कार.
तपास :	शोध.	नजर करणे :	सादर करणे.
तपासणे :	शोधणे, अन्वेक्षणे, निरीक्षणे.	नुकसान :	हानि, तोटा.
तपासनीस :	परीक्षक, निरीक्षक.	नजीक :	जवळ, सन्निघ.
तक्त :	सिंहासन.	नेस्तनाबूद :	विनष्ट, निर्मूल.
तपकीर :	नस्य, नस.	निसबत :	संबंधी.
तसबीर :	आलेख्य.	नापास :	अनुत्तीर्ण, असंमत (ठराव अित्यादि).
		नरव्हस :	बावरणे, घाबरणे.
		नंबर :	क्रमांक, अंक.
नकाशा :	मानचित्र, आकृती.	फोनोग्राफ :	ध्वनिलेख.
प		फाअउंटनपेन :	झरणी.
पार्टी :	पंगत (भोजनाची.)	फॅशन :	टूम.
पास :	अुत्तीर्ण.	फाअील :	टांचण, आवली, ओळ, पंगत.
पोषाख :	वेष, वसन.	फिकीर :	चिंता, काळजी.
पारिग्राफ :	छेदक, अनुवाक्.	फक्त :	केवळ, मात्र.
प्लॅटफार्म :	चबुतरा (स्टेशन अित्यादि स्थानाचा), मन्च सभामन्च) वाक्पीठ, अुच्चासन, वेदी.	फत्ते :	जय.
पेन्शन :	भृति, बिदागी, पोषण, निवृत्तिवेतन.	फी :	शुल्क (शाळेत, न्यायालयांत अित्यादि); पुरस्कार, देय (डॉक्टर अित्यादि विषयीं); वेतन.
पागा :	अश्वशाळा.	**ब**	

पेन्शनर :	सेवानिवृत्त.	बेहत्तर :	अनुकूल, फार चांगलें, ठिक.
पेटंट :	निजस्व, रामबाण.	बेअिज्ञत :	अपमान, अमऱ्यादा, अप्रतिष्ठा.
पेंटर :	रंगाकार, रंगारी, चित्रकार.	बेअब्रू :	मानहानी, अप्रतिष्ठा.
पार्लमेंट :	संसद, लोकसभा.	बेअब्रूची फिऱ्याद :	मानहानीचा खटला, अभियोग.
पोलीस :	आरक्षक.	बाजार :	हाट
प्रिॲम्बल :	मुखबंध.	बिलकुल :	अगदीं, समूळ.
पर्सनॅलिटी :	व्यक्तिमत्व.	बक्षीस :	पारितोषिक, अुत्तेजक, अुपहार.
प्रिलिमिनरी :	पूर्वपरीक्षा.	बेलाशक, खुशाल :	निःसंकोचपणें, निर्भयपणें.
पब्लिक :	जनिक, सार्वजनिक.	बेहोष :	बेभान, बेशुद्ध.
प्रेस :	मुद्रापीठ.	बहाद्दर :	वीर, शूर पठ्ठा. (भलेबहाद्दर — भल्लेपठ्ठे !
प्रेस ॲन्ड प्लॅट फार्म :	मुद्रापीठ आणि वाक्पीठ.	बिल :	आकारणी, मूल्यदेयक, देयक.
प्रॉमिसरी नोट :	वचन, पत्र.	बाब :	गोष्ट, प्रकरण, विषय.
पेअईंग गेस्ट :	सशुल्क अतिथी, खाणावळ्या (मुबअीतील कामकरी लोकांत हा शब्द रूढ आहे.).	बाबत :	संबंधीं विषयीं, प्रकरणीं.
फ		बोनस :	लाभांश.
फायदा :	लाभ	बजेट :	अर्थसंकल्प.
बरोबर :	सह, समवेत, ठीक.	मसाज :	चोळणें, संवाहन, मर्दन, संमर्दन.
बरोबर :	विषयीं, प्रकरणीं, संबंधीं गोष्टींत.	म्याग्निफाअिं ग :	दृक्वर्धक.
बद्दल :	संबंधी, विषयीं, प्रकरणीं.	मार्फत :	वतीनें, द्वारा.
बदल :	पालट, परिवर्तन.	मातबर :	श्रीमंत, संपन्न.
बेफिकीर :	बेधडक, निर्भय, निशंक, निश्धास्त, निडर, निर्भीक.	मोहीम :	अभियान.
बुकसेलर :	पुस्तकविक्रेता, विक्रेता.	म्युनिसिपालटी :	नगरपालिका.
बुकडेपो :	ग्रंथ भांडार, पुस्तक	म्युनिसिपल	महापालिका

अनुक्रमणिका

	भांडार	कार्पोरशन :	
बडतर्फ :	पदच्युत.	मेयर :	महापौर
बेमालूम :	न कळतां.	मेयर (डेप्युटी) :	अुमहापौर, अुपपौर.
बरखास्त :	विसर्जन.	मोनोपॉली :	अेकस्व, अेकहाटी.
म		मसाजिस्ट :	संवाहक.
मालमत्ता :	भत्ता, रिक्त.	मिनिट्स ऑफ अे मिटिंग :	टिप्पण.
मार्फत :	वतीनें, विद्यमानें, द्वारा.	मॉनर्की :	साजसत्ता.
मटन :	सागुती.	मेमोरांडम :	आवेदनपत्र.
मैदान :	पटांगण.	मास्टर :	शिक्षक, गुरुजी.
माजी :	विगत, मागील, भूतपूर्व.	मास्टर :	कुमार, किशोर.
मुद्दा :	विधेय.	मिस :	कुमारी, किशोरी.
मुद्देसुद :	सूत्रबद्ध.	मार्जिन :	समास, कोर.
मुद्दाम :	हेतुतः हेतुपूर्वक.	मोका :	संधि, प्रसंग.
मुत्सद्दी :	कारस्थानी.	मंजूर :	संमत, अनुमत, मान्य.
मजल :	टप्पा.	मुक्काम :	टप्पा, ठिकाण, निवास.
मरहूम :	परलोकवासी, दिवंगत, मृत्युंगत (जे लोक परलोक मानीत नाहींत त्यांच्यासाठीं मृत्युंगत).	मेजवानी :	जेवणावळ, पंगत, भोजन.
मेनू :	पदार्थिका (अुपहारगृहांतील).	मुष्किल :	कठिण, कठिनाअी, अडचण.
मतलब :	सारांश, मर्म, स्वार्थ.	मोबदला :	प्रतिमोल, विनिमय.
		मालक :	धनी, स्वामी.
		मालकी :	स्वामित्व.
		मुलुख :	देश, विदेश.
		मुलुखगिरी :	देशाक्रमण, स्वारी.
		मर्जी :	अिच्छा, लहर.
		मुक्रर :	स्थिर, निश्चित.
मना :	निषेध.	रेकॉर्ड (प्लेट) :	तबकडी, ध्वनिमुद्रिका.
मुबलक :	पुष्कळ, समृद्ध.	,,	संग्रह.
मुदत :	अवधि.	,,	अुच्चांक, विक्रम. (अुच्चांक पटकावला).
मातब्बरी :	थोरवी, प्रतिष्ठा.	रिस्टवॉच :	हातघडी.
मदत :	सहाय्य, आधार.	रेडिओ :	नभोवणी.
माफी :	क्षमा.	रिडिंग रुम :	वाचनालय.

अनुक्रमणिका

माल : वस्तुजात, सामान.
मेहेरबान : महाशय, कृपावंत.
मेहेरबानी : कृपा, दया, आभार.
मजकूर : लिखाण, विषय, वक्तव्य, लेख्य, आशय.
मेजवानी : जेवणावळ, भोजन, भोज.
मिशन : प्रचार-केंद्र, प्रचारसंघ, कर्त्तव्य.
मिशनरी : प्रचारक, नियोजित.
मार्टिर, शहीद (Martyr): हुतात्मा.

य

युनिफार्म : गणवेश, समवेश.
यादी : टिपणी, टांचण, स्मरणी, तालिका.
याद राख : ध्यानांत धर ! समजून अैस !!

र

रियासत : राजवट, सत्ताकाल.
रब्बी : वैशाखान्न, वैशाखी पिकें, हिवाळी पिकें

व

व : नि, आणि.
वगैरे : अित्यादि.
वहिवाट : भोगवटा, वापर.
वसुली : अुगराणी.
वहिम : संशय, शंका.
वस्ताद : शिक्षक, गुरु, अध्यापक.
वन्समोअर : पुनश्च ! पुनश्च !!

रिफ्रिजीयेटर : शीतळी, शीतगृह.
रिपब्लीक : प्राजक, लोकसत्ता.
रेकमेंडेशन : प्रशस्ती, भलावण, अनुरोध
रेसिग्नेशन, राजिनामा : त्यागपत्र.
रोजनिशी : दैनंदिनी, आन्हिकी, दिनलेखा, दैनिकी.
रिवाज : रीति, चाल, प्रघात, परिपाठ.
रजा : सुटी, निरोप, अवधि, अवसर.
रवानगी : प्रेषण, धाडणें, पाठवणी.
रुजू : दाखल, अुपस्थित.
राजी : संतुष्ट.
रंगीत तालीम : रंगप्रयोग, पूर्वप्रयोग.
रुजूवात : मेळ, पडताळा, भेट.
रेस्टारंट (हाटेल) : अुपहारगृह, खाणावळ, भोजनालय.

ल

लवाजमा : परिवार.
लायक : योग्य.
लायब्ररी : ग्रंथालय.
लायब्ररीयन् : ग्रंथपाल.
लीव्ह, रजा : अवसर, अवधी, सुटी.
शिफारस : अनुरोध, प्रशस्ति.
शिफारसपत्र : प्रशंसापत्र, प्रमाणपत्र.
शाबास : भले ! धन्य ! वाहवा.
शिक्का : मुद्रा.
शिवाय : विना, व्यतिरिक्त, वांचून.
शर्यत : घोडदौड, स्पर्धा, चढाओढ, पैज.

स

सनद [जहागीर आदीची] : अधिपट.

अनुक्रमणिका

श		सनद :	(वैद्यकीय, विधिज्ञकी आदिव्यवसायांची) अधिपत्र.
शोक :	हौस, विलास, छंद.	सल्ला :	समादेश.
[सभांमधून “शेम! शेम! “ म्हणून ओरडण्याचा प्रघात पडलेला आहे; परंतु तो अिंग्लिश शब्द मुळींच आवश्यक नाहीं. त्या अर्थी “धिक्कार ! धिक्कार “ हा आपला पूर्वींचा शब्द वापरावा, धिक्कार शब्द अर्थानुकूल ध्वनीनें अधिक युक्त आहे आणि गर्जनानुकूल आहे. म्हणून सभांतून “धिक्कार!” असेंच विरोधार्थी ओरडतांना ओरडावें. त्याचप्रमाणे “हिअर” – “हिअर” ओरडण्याचीहि विचारशून्य पद्धत मोडावी. अैका! अैका! असें म्हणणें काय कठीण आहे? आम्हां स्वतःस असे लोक माहित आहेत कीं ज्यांना हिअरचा अर्थ कळत नाहीं पण ते तो शब्द ओरडतात ‘अेका!’ हा शब्द सर्वांस कळेल तरी!] शेम :	धिक्कार.	सल्लागार :	समादेशक.
शाहीर :	राजकवी, भाट, कवी.	सुरू :	चालू.
शिताफी :	कौशल्य, चलाखी.	सुरुवात :	आरंभ.
शाबूद :	सुरक्षित, अखंड, अक्षुण्ण.	सालीं :	वर्षीं.
शिकार :	पारध, मृगया.	सालाबादप्रमाणें :	प्रतिवर्षाप्रमाणें.
शागिर्द :	शिष्य, सेवक, अनुचर.	सदरहू :	वरील, अुपरोक्त.
शिकस्त :	पराकाष्ठा.	सही :	स्वाक्षरी.
शिकारी :	मृगयु, पारधी.		
[साहेब याचा अर्थ स्वामी. मद्रासकडे अजुनहि मोठीं माणसें आलीं म्हणजे आपण जसे “या साहेब !” म्हणून म्हणतों तसें “या स्वामी ! काय स्वामी !” असे प्रयोग करतात. आपल्या अिकडे माधव, नारायण अित्यादि शब्दांमागे “राव” हा सन्मानार्थी शब्द लावतात, कधीं पंत अित्यादि लावतात; परंतु	सेठ, महाशय.	सस्पेन्शन :	अपसरण.

अनुक्रमणिका

टोपण नावांस मात्र बहुधा तीं नांवें द्व्यक्षरी असतात तेव्हां साहेब हा शब्द लावण्याची आम्हांस चटक लागून गेली आहे. जसें तात्यासाहेब, नानासाहेब, अित्यादि, पण ही सोडावी. अितरत्र लावतों तसा राव शब्द त्यासहि लावावा. तात्याराव, नानाराव, भाअुराव असें म्हणण्यास माधवराव वा बाजीराव म्हणण्याहून अधिक प्रत्यवाह तो काय आहे ? ब्राह्मणांतहि माधवादि नावांस राव लावतातच. अुत्तर हिंदुस्थानांत आपले सत्तावनच्या क्रांतियुद्धाचे नेते शेवटचे “नानासाहेब” पेशवे यांस नानारावच म्हणतात. त्यांचे बंधूस बाळाराव म्हणत. आपणहि बापूराव म्हणतों. मग तात्या, भाअु, दाद या नावांसच या ‘साहेबाचें’ विलायती पंचगव्य पाजण्याचा कां आग्रह! स्वकीय हिंदुनामांस म्लेंच्छ प्रत्यय लावणें मानास्पद नसून अपमानास्पद समजलें जावें आणि तात्याराव, नानाराव असे प्रयोग करावे. आठ दहा दिवसांच्या अुपहासानंतर ते रूढ होतील; जसे बापूराव, बाजीराव हे रूढ आहेतच तसे.]

साहेब :

साहेब :	राव, पंत [तात्यासाहेब अण्णासाहेब असें न म्हणतां तात्याराव, दादाराव, अण्णाराव.].	सेकण्डहॅंड :	आडहाती, आडगिऱ्हाअिकी,
सेक्रेटरीअेट :	सचिवालय.	स्टॉल :	पाल, मांडणी.
सऱ्चलाअीट :	शोधज्योत.	साल मजकूर :	चालू वऱ्ष, वऱ्तमान वऱ्ष.
स्ट्रेचर :	पसरी.	साल गुदस्त :	गत वऱ्ष.
सोकॉल्ड :	तथाकथित.	सुमारें :	जवळजवळ, तऱ्कानें, कांहीं
सऱ्टिफिकेट :	प्रमाणपत्र.	सीनसीनरी :	दृश्यें देखावे
स्टॉप :	थांबा.	स्टेज :	रंगभूमी, रंगमंच.
स्टॅंड :	तिठ्ठा, तळ, अड्डा.	सनदशीर :	(राजकीय अऱ्थी) वैध नैऱ्बंधिक.

अनुक्रमणिका

सिंबॉलिक :	प्रतिकात्मक.	सन्टिफिकेट :	प्रमाणपत्र, प्रसंशापत्र, परिचय पत्र.
स्टेशन :	स्थानक.	सॅनिटोरियम :	आरोग्यालय.
स्टेशनमास्तर :	स्थानकपाल.	**ह**	
सिग्नल :	बाहुटा, बावटा.	हॉस्पिटल :	रुग्णालय
सस्पेन्ड :	अपसृत.		
हद्द :	सीमा., पराकाष्ठा, मऱ्यादा.	हल्ली :	सध्यां, आजकाल, प्रस्तुत, सांप्रत.
हवा :	वायु, वारा.	हवा :	वायु.
हवापाणी :	जलवायु, वारापाणी.	हवामान :	वायुमान.
हवामान :	वायुमान, ऋतुमान.	हवाअी :	आकाशी.
हवापालट :	वारेपालट.	हवापाणी :	जयवायु (हिंदी, बंगालींत रुढ).
हयात :	अस्तित्वांत, विद्यमान, वर्त्तमान.	हुकमत :	स्वामित्व, आज्ञाधिकार, प्रभुत्व.
हजर :	अुपस्थित, प्रत्यासन्न.	हयात :	विद्यमान, जिवंत.
हजेरी :	अुपस्थिति, विद्यमानता.		
हजाम :	न्हावी, नापित.		
हजामत :	स्मश्रू, डोअी करणें.		
हुशार :	तरतरीत, चाणाक्ष, चलाख, प्रज्ञावान, बुद्धिमान.		

• •